
Sabina Zorčič

Samozavestna raba slovenščine na jezikovnostičnih področjih: mladi na avstrijskem Koroškem

objavljeno v:

Hotimir Tivadar (ur.): *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest. Obdobja 38*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-38/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2019.

SAMOZAVESTNA RABA SLOVENŠČINE NA JEZIKOVNOSTIČNIH PODROČJIH: MLADI NA AVSTRIJSKEM KOROŠKEM

Sabina Zorčič

Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana
sabina.zorcic@guest.arnes.si

DOI:10.4312/Obdobja.38.523-530

Prispevek temelji na podatkih, pridobljenih med dijaki srednjih šol na avstrijskem Koroškem, na katerih je slovenščina eden izmed učnih jezikov ali edini učni jezik. Raziskava izhaja iz Bourdieujeve teorije prakse, dodatno pa jo osvetljujejo podatki psiholoških testov respondentov (petfaktorski model osebnosti). Analiza njihovih odgovorov na vprašanje, kateri jezik uporabljajo na šolskih hodnikih, ponuja širok nabor dejavnikov, ki vplivajo na govorce na dvojezičnem področju pri samozavestni rabi manjšinskega jezika v javnih govornih položajih, pri čemer je izpostavljena jezikovna zmožnost v knjižni slovenščini.

self-awareness of language, language competence, language choice, minority language, Austrian Carinthia

The contribution is based on data collected from students at bilingual schools in Austrian Carinthia. The underlying research draws on Bourdieu's theory of practice, and additional insight is provided by data from psychological tests completed by the respondents (The Big 5 personality test). An analysis of responses to the question about the language students use at school with their peers reveals a wide range of factors that impact the confident use of the minority language in formal settings. The factor that I focus on in this paper is language competence.

confident language use, language competence, language choice, minority language, Austrian Carinthia

1 Uvod

V prispevku predstavljam rezultate raziskave, opravljene med dvo- in večjezično mladino, ki se šola v šolah na avstrijskem Koroškem, na katerih je slovenščina eden izmed učnih jezikov ali edini učni jezik. Del raziskave je bil že objavljen (Zorčič 2019b), glavna izsledkov pa bo predstavljena v okviru doktorske disertacije (Zorčič 2019a). Glavni namen raziskave je z eklektičnim pristopom pri izbiri teoretičnih in metodoloških izhodišč ponuditi interdisciplinarni prispevek, ki ponuja bolj raznolik pogled na dialektiko med družbenim in individualnim v okviru sociolingvističnega raziskovanja na večjezičnih področjih. Interdisciplinarna sinteza govornih praks (izbor jezika) dvo- in večjezičnih mladostnikov na narodnostno mešanem področju razkriva, da na izbiro jezika ne vpliva le družbeno okolje, temveč tudi individualne razlike med

posamezniki (Zorčič 2019a).¹ Bourdieujeva teorija prakse razlaga različno delovanje posameznikov z učinkovanjem habitusa, ki posameznike navdaja s praktičnim čutom, kako reagirati v vsakdanjem življenju. Izoblikovan je na podlagi preteklih dejanj in okoliščin (tudi socializacije in izobrazbe), hkrati pa narekuje delovanje posameznika v sedanjosti in prihodnosti. Pomembno vlogo pri oblikovanju habitusa in usmerjanju posameznika ima tudi kapital, ki se kaže v različnih oblikah kot ekonomski, kulturni (npr. izobrazba) in družbeni (npr. mreža poznanstev), ki so med seboj povezane (npr. pretvorljive iz ene oblike v drugo), hkrati pa vse oblike lahko nastopajo tudi v simbolni obliki (priznavanje vrednost na simbolni ravni). To je lepo vidno pri obravnavi dejanj na različnih poljih človekovega delovanja, kjer se kažejo razlike v vrednotenju posameznih vrst kapitala. V prispevku želim prikazati pomen lingvističnega habitusa in lingvističnega kapitala (Bourdieu ga uvršča med kulturni kapital), ki je v prispevku določen s pomočjo samoocene jezikovne zmožnosti in posledične dominancje, ob tem pa opozoriti tudi na psihološke razlike pri posameznikih, ki jih Bourdieu v svojo teorijo ne vključuje. Uporabila sem psihološki test, ki meri velikih pet osebnostnih značilnosti: odprtost, vestnost, ekstravertnost, prijetnost in nevrotičnost. Osebnostna značilnost, ki v tem prispevku izstopa, je nevrotičnost (oz. čustvena stabilnost na drugi strani bipolarnega kontinuuma). Značilna nevroticistična obnašanja so: čustvena labilnost, napetost, skrb, bojazen, tesnoba; občutja negotovosti, pritoževanje, občutki nezadovoljstva, obžalovanja; nemir, občutljivost, razdražljivost, pomanjkljiva kontrola. V nasprotju s tem pa so za čustveno stabilnost značilni mirnost, sproščenost, zadovoljstvo, zadostna energija, kontrola čustev in gotovost (Musek 2010: 120).

Medtem ko jezikovna zmožnost zajema »leksikalno, fonološko, skladiščno znanje in spretnosti ter druge razsežnosti jezika kot sistema« (SEJO 2011: 35) in se ocenjuje za posamezni jezik, se dominanca ocenjuje kot relativna teža in odnos med jezikoma glede na jezikovno rabo in stopnjo obvladovanja (Montrul 2016). Dominanca jezika oz. jezikovne zmožnosti v obeh jezikih je mogoče intuitivno najverjetnejši dejavnik neposrednega učinka na jezikovno izbiro (Mishina-Mori 2011: 3124). Tudi v pričujoči raziskavi je termin dominantni jezik povezan z jezikovno zmožnostjo, ki pa je seveda tudi posledica drugih dejavnikov, ki na zmožnost sovplivajo, npr. izpostavljenost jeziku (čas in kontekst usvajanja, dvojezična izobrazba, okolje – vse to so elementi jezikovne socializacije, primarne v družini in sekundarne v okolju in izobraževalnem procesu), nadalje pa na jezikovno zmožnost vplivajo tudi čustvena identifikacija in drugi motivacijski elementi (npr. interes za jezike). V okviru raziskave sem za potrditev dominantnega jezika uporabila samooceno intervjuvancev glede njihove jezikovne zmožnosti v slovenščini in nemščini. Primernost takšnega načina ugotavljanja jezikovne dominancje (v primerjavi s časovno zahtevnejšimi načini besedilne analize) potrjujejo tudi druge raziskave (prim. Martin, Altarriba, Kazanas 2019).

1 Z obravnavno temo sta se v zadnjem času med drugimi ukvarjali zlasti Damjana Kern (2016), ki je proučevala ohranjanje identitete s poučevanjem slovenščine in se pri tem še posebej dotaknila šolstva in identitetnih vidikov učenja jezika, ter Štefka Vavti (2012), ki se je posvetila različnim identitetnim tipom med mladimi Slovenkami in Slovenci na avstrijskem Koroškem.

2 Metodologija

Raziskava je bila razdeljena na dva dela: kvalitativni podatki, vir pričujočega prispevka, so bili pridobljeni v okviru t. i. pilotne študije, izvedene marca in aprila 2017. Takrat sem na treh srednjih šolah (Zvezni gimnaziji in Zvezni realni gimnaziji za Slovence (G) in Dvojezični zvezni trgovski akademiji (TA) v Celovcu ter Višji šoli za gospodarske poklice v Št. Petru (VŠ)) med izbranimi dijaki² izvedla 24 polstrukturiranih intervjujev, na podlagi katerih sem pridobila podatke o jezikovni socializaciji dijakov (primarni v družini in sekundarni v okviru izobraževalnih ustanov), o njihovem jezikovnem obnašanju (izboru jezika v različnih situacijah) in o različnih kapitalih (ekonomskem, kulturnem in družbenem). Hkrati so vsi rešili psihološki test velikih pet, ki vrednosti vseh petih osebnostnih značilnosti prikaže numerično (1–100). V prispevku predstavljam del kvalitativnih podatkov, pridobljenih v pilotni raziskavi.

3 Predstavitev in interpretacija rezultatov

Odgovori na vprašanje o njihovih jezikovnih praksah, ki so jih dijaki posredovali med intervjuji, posredno ali neposredno osvetljujejo tematiko javnosti slovenščine na avstrijskem Koroškem. Gre za izjave o tem, kateri jezik izbirajo v svoji vsakodnevni komunikaciji v različnih govornih položajih (npr. zasebno ali javno), z različnimi sogovorniki (npr. s poznanimi ali nepoznanimi) in na različnih lokacijah (npr. vas ali mesto). Njihove izjave in razmislek o njih so bili vedno pospremljeni z izdatno mero poudarjanja avtomatizma in spontanosti, ki spremlja izbor jezika, kar nakazuje določeno stopnjo izoblikovanega lingvističnega habitusa. Na vprašanje, v katerem jeziku običajno pozdravljajo, so dijaki navedli, da neznanca vedno v nemščini (»Če ne veš, seveda nemško!«, int. 6VŠ). Nemščina je prva izbira, ponotranjena praksa, ki jo usmerja lingvistični habitus (Zorčič 2019b).

3.1 Raba slovenščine v obravnavanih šolah

3.1.1 Kot učni jezik

Slovenščina ima zagotovljen status učnega jezika na vseh treh šolah, a se način izvajanja razlikuje. Na obeh strokovnih šolah velja, da se slovenščina in nemščina izmenjujeta v mesečnih intervalih (en mesec potekata pouk in vsa ostala komunikacija v slovenščini, naslednji mesec v nemščini), medtem ko je na gimnaziji slovenščina edini učni jezik (pouk poteka samo v slovenščini).³ Nezavezujočnost teh pravil so pokazale že prejšnje raziskave (Perenič 2006), ponovno pa so vprašljivo doslednost rabe slovenščine potrdile tudi izjave v obravnavanih intervjujih (prim. Zorčič 2019b), saj je očitno, da se učitelji kljub predpisani rabi slovenščine učencem prilagajajo. Prilaganje izbora jezika dijakom si lahko razlagamo kot psihološko (učiteljeva empatičnost in prilagodljivost), a je predvsem praktično, posledica slabše jezikovne

2 Sedem fantov in 16 deklet (G: 8 dijakov, TA: 7 dijakov, VŠ: 9 dijakov), starih 18–19 let (ena dijakinja je bila stara 17 let, a je pridobila soglasje staršev), ki živijo razpršeno po različnih krajih južne Koroške – vsi so državljani Avstrije, dijaki iz Slovenije niso sodelovali. Jezik intervjuja je bil izbiran.

3 Za podrobno predstavitev šol glej Kern 2016: 162–173.

zmožnosti v slovenščini dijakov dvojezičnih šol.⁴ To lahko potrdim s podatkom samo-ocene dijakov glede njihovega znanja slovenščine in nemščine s povprečno oceno prve 6,5 in druge 9,5 (1 = min., 10 = maks.).

3.1.2 Zunaj šolskih ur

Med odmori je prva izbira za večino (66,7 %) dijakov nemški jezik, 25 % jih je zatrdilo, da uporabljajo slovensko koroško narečje, dva dijaka (8,3 %) pa sta jezikovno različico, ki jo uporabljata, imenovala knjižna slovenščina (glej tudi Zorčič 2019b). Analiza tistih, ki uporabljajo narečje v komunikaciji s sošolci med odmorom, je pokazala, da so to dijaki, ki tudi doma uporabljajo narečje, imajo višji ekonomski ter kulturni in družbeni kapital, večina jih obiskuje gimnazijo, hkrati pa glede na rezultate psihološkega testa izkazujejo nižje vrednosti nevroticizma (N) v primerjavi s tistimi, ki v komunikaciji s sošolci uporabljajo nemščino, čeprav doma uporabljajo narečje. Dijaka, ki v šoli kljub socializaciji v slovenskem narečju uporabljata nemščino, sta pri N dosegla naslednje točke: $N_1 = 87$ in $N_2 = 71$, medtem ko je povprečna vrednost N za vse intervjuvane dijake $N_{\text{povp.}} = 36,33$. Da bi lahko trdila, da je čustvena stabilnost posledica rabe jezika, bi morala izločiti dejavnik šole in kapitala, za kar pa bi potrebovala večji vzorec.

Povprečne samoocene znanja slovenščine glede na šolo se gibljejo od 5,78 za VŠ do 6,71 za TA in 7,12 za G. Večja prisotnost slovenščine kot učnega jezika in več rabe le-te tudi za komunikacijo med odmori torej povečujeta njihovo jezikovno zmožnost in posledično tudi njihovo samozavest glede znanja in rabe. Obratno se na šolah z manj slovenščine v vlogi učnega jezika in manj njene rabe v pogovorih s sošolci jezikovna zmožnost dijakov v slovenščini manjša, posledično tudi samozavest in raba. To potrdi tudi intervjuvanec 7VŠ: »Včasih se potrudimo v slovenščini in govorimo v dialektu, ampak potem kmalu preklpimo na nemščino.« Na to kaže tudi njihova samoocena nemščine, ki je na VŠ najvišja (9,89 na VŠ, 9,37 na TA in 9,5 na G). Vsekakor ne smemo zanemariti dejstva, da je slovenščina med odmori na obeh strokovnih šolah manj prisotna, in to kljub večji prisotnosti dijakov iz Slovenije (ali pa zaradi nje).⁵ To so namreč govorci, ki ne obvladajo lokalnih koroških govorov, prve izbire izmed slovenskih jezikovnih različic v tem okolju, namenjenih komunikaciji »s poznanimi po domače«, o čemer bo več govora v nadaljevanju.

3.2 Raba slovenščine v javnosti

Odgovori dijakov o rabi slovenščine zunaj slovenskega oz. družinskega okolja nakazujejo spontano rabo slovenščine v krajih z uveljavljeno dvojezično ali slovensko tradicijo. Slovenščina je omejena na vasí in delno obmestne občine, medtem ko mestne občine veljajo za izrazito enojezično (nemško govoreče) okolje, čeprav je zaradi priseljevanja v urbano okolje Slovencev tam največ.

4 Zanimiva bi bila raziskava jezikovne zmožnosti v slovenščini učiteljev na dvojezičnih šolah na avstrijskem Koroškem.

5 Številčnejšo prisotnost dijakov iz Slovenije na obeh strokovnih dvojezičnih šolah sem potrdila v kvantitativni raziskavi (Zorčič 2019a).

Also jaz še nikoli nisem uporabil slovenščine [v banki], ker se mi zdi, da ne bi ... ne vem ... da bi en bankir znal. Razen če je Zvezna banka [tj. Posojilnica], ampak jaz nisem tam. [...] Ampak jaz živim v Celovcu in to ni tak dvojezičen kraj. Ampak mislim, če bi živel v Bilčovsu, mogoče je tam še ena trgovina ali zadruga, ker tudi zastopijo slovenščino. Ampak ne vem. (int. 1G)⁶

Zgornja izjava kaže na družbeno prestižno dimenzijo – čeprav je slovenščina oz. njena avstrijskokoroška narečna različica ovrednotena pozitivno v povezavi z domom, vsebuje tudi konotacijo ruralnosti. Ti psihološki motivi so običajno povezani s kolektivnim spominom in strahom, ki ga vzbujata več kot 150 let stara norma *Der Kärntner spricht Deutsch* (Korošec govori nemško) in asimilacijska politika na Koroškem. Vzpon po družbeni lestvici je bil povezan z opustitvijo slovenščine (Larcher 1991) in njeno zamenjavo z nemščino (prim. tudi Zupančič 2007). Preostanek neasimilirane slovenske manjšine je zaradi kolektivnega spomina razvil »skoraj nevrotični strah pred rabo svojega jezika v javnosti« (Larcher 1991: 124). To lahko razložimo tudi z Lambertovim izrazom »manjšinska reakcija« (Lambert idr. 1960, citirano v Edwards 2009: 90), s katerim se opisuje podrejenost manjšine zaradi ponotranjenja stereotipnih vrednotenj dominantne skupine. Proces je enak kot pri Bourdieujevem simbolnem nasilju, ki »predvideva nekakšno aktivno sokrivdo pri tistih, ki so podrejeni« (Bourdieu 1991: 23).

V glavnem mislim, da je večina mladih tudi zelo manipulirana od staršev, če so zelo nemčurski in zaradi tega mislijo, da tudi če imajo enkrat otroke, da tudi ti ne smejo znati tega jezika. [...] Pri večini Korošcev, tisti, ki niso koroški Slovenci, bi rekla že [da se povezuje slovenščino z nižjim slojem]. Jaz vem, da veliko teh ljudi slovenščino odklanjajo, ker je pač *Yugo-Sprache*. (int. 7G)

Nekateri dijaki so prepričani, da se slovenščina še vedno povezuje z nižjim družbenim slojem (int. 7G in 6VŠ). V zgornji izjavi je nižji družbeni položaj jezika neposredno povezan z določeno etničnostjo (jugo[slovanski] jezik). Intervjuvanec v int. 7VŠ celo odkrito govori o političnih vidikih tega: »Tako se vpliva na ljudi, to je politična igra.«

Raba je torej še vedno v večji meri omejena na polzasebno rabo s sogovorci, za katere so prepričani, da znajo slovensko (»Če ne veš, seveda nemško!«, int. 6VŠ), manj možnosti rabe in manj komunikacije pa pomeni šibkejšo sporazumevalno zmožnost, še posebej v slovenskem knjižnem jeziku, kar posledično opredeljuje tudi odnos govorcev do te zvrsti, čemur se podrobneje posvečam v naslednjem podpoglavju.

3.3 Vprašanje (samo)zavesti v povezavi z jezikovno zmožnostjo in dominanco

Pri vprašanju samozavestne rabe slovenščine na avstrijskem Koroškem smo priča prepletu vzrokov in posledic psiholoških, socioloških in jezikovnih dejavnikov na individualni in družbeni ravni. Vzajemno moramo torej upoštevati problem prestižnosti, različno čustveno bližino do posameznih jezikovnih različic ter s tem povezane jezikovne zmožnosti individualnih govorcev in skupnosti kot celote. Izhajajoč

6 Izseki intervjujev niso jezikovno popravljeni. Menim, da je jezikovni izraz intervjuvancev podatek, ki dodatno osvetljuje obravnavano tematiko.

iz Bourdieuja, ki je samozavest govorcev razlagal z večjo količino lingvističnega kapitala, je diametralno nasproten pojem samocenzura, ki so ji podvrženi govorcev, ki jim lingvističnega kapitala primanjkuje (Bourdieu 1991).

[...] pri koroških Slovencih je tako: če se z njimi začneš po slovensko pogovarjati, vedno mislijo, da znaš po domače, kar oni govorijo, in če potem vidijo, da ne znaš, preklopijo vedno na nemščino. (int. 2VŠ)

Izjava dijaka iz nemško govoreče družine, ki odlično govori tudi slovensko, je ključna pri analizi sociolingvistične situacije na avstrijskem Koroškem. Dijakom, ki se identificirajo kot koroški Slovenci in so bili delno (eden izmed staršev) ali v celoti (oba starša) jezikovno socializirani v slovenskem koroškem narečju, njihovo narečje predstavlja njihov prvi jezikovni kod, materni jezik s čustveno konotacijo in simbolni (kulturni) kapital. Slovenščina (knjižna ali zborna pogovorna) večini predstavlja različico, ki se jo naučijo v šoli in je v odnosu do nemške višje različice manj dominantna. Jezikovna zmožnost v knjižni slovenščini je nižja zaradi: 1) stanja in posebnosti dvojezičnega izobraževanja na avstrijskem Koroškem, 2) omejene možnosti formalne rabe in 3) čustvene odmaknjenosti, kar lahko prištevamo k vzroku ali k posledicam. Schellander (1988) prav tako piše o »psihosocialni tujosti« knjižne slovenščine pri večini govorcev lokalnih narečij, ob tem pa njeno »nepoznavanje, neprisotnost in nevajenost« predstavlja kot »čustveno oviro, ki je nekakšna manifestacija celotnega sklopa identitetnih težav«, katerih posledica je prehajanje na nemščino in postopno opuščanje jezika, »torej tudi opuščanje slovenskih krajevnih govorov s hkratnim narodnostnim odtujevanjem« (Schellander 1988: 267).

V razpravi o narečju in knjižnem jeziku so intervjuvanci knjižno slovenščino vedno povezovali s šolo (kot jezik, ki se ga je treba naučiti). Številni intervjuvanci (npr. int. 3TA in 7G) so poudarjali napor, potreben za obvladovanje knjižne slovenščine, tudi intervjuvanec v int. 6VŠ: »Res je težko slovensko se pogovarjat ... pravi sklon in vse.« Tisti z dostopom do tega lingvističnega kapitala (naj bo to prek prenosa jezika s strani staršev, ki prihajajo iz Slovenije, ali zaradi lastnega napora, vloženega v okviru družinskega okolja) vključujejo knjižno slovenščino tudi v svoje projekcije prihodnosti. Podobno razmišlja tudi intervjuvanec, ki z mamo iz Slovenije govori »tisto pravo slovenščino«:

Verjetno bom šel študirat slovenščino in [predmet] v/na [mesto]. [...] V ljudski šoli in tudi v gimnaziji nikoli nisem imel velike probleme v slovenščini, vedno imel dosti dobre ocene [...] tudi z mamo doma govorim slovensko ... tisto pravo slovenščino. (int. 3TA)

Ker imajo po maturi le redki možnost rabe (knjižne) slovenščine, saj jih večina študij nadaljuje na eni izmed avstrijskih fakultet ali pa se zaposlijo, njihova zmožnost slovenskega jezika v tej obliki (manj dominantni že v času dvojezičnega šolanja) še bolj nazaduje. Slovenščina ostaja omejena na zasebno rabo in le redki se bodo znašli v situaciji, v kateri bi bila raba nenarečne slovenščine družbeno zaželena, pri čemer je visoka stopnja znanja knjižne slovenščine na tem geografskem področju nenujna na večini področij družbenega delovanja (polja z Bourdieuevim terminom).

Ustrezen nivo znanja slovenščine je vprašljiv tudi v okviru dvojezičnega šolstva, edinega polja, kjer je slovenski knjižni jezik najenostavneje pretvorjen iz kulturnega v ekonomski kapital.⁷

[S svojima dvema sestrama] govorim večinoma slovensko [tj. v dialektu]. Obe že študirata. [Sta hodili na dvojezične šole?] Ja. [...] Sedaj sta dobri samo še v narečju, ker vedno rečeta, da sploh več ne znata nič napisat. (int. 4VŠ)

Izjave intervjuvancev jasno kažejo, da se mladi ne počutijo udobno in sproščeno pri rabi knjižne slovenščine. Njihovi odgovori nakazujejo, da je prvi razlog omejena jezikovna zmožnost. To lahko potrdim tudi na podlagi opazovanja njihovega govora (glej Zorčič 2019a), pa tudi na podlagi njihovih konkretnih izjav med intervjuji, kot npr:

[Ti je napor z mano v slovenščini govoriti?] Ja, v bistvu že malo. Ja, se moram že potruditi. [Če želiš, lahko vedno tudi preklopiš.] Ne, ne ... ni problem, saj je to dobro zame. [Kaj pa misliš, da bo s tvojo slovenščino, ko boš šel na fakulteto?] Ja, če mislim sedaj na Dunaj, bo zelo verjetno, da sploh ne več uporabljam slovenščino. In če je to več kot dva ali tri leta, mislim, da bo zelo težko zame pol spet govorit slovenščino. To se mi tudi [zgodí] vedno po počitnicah, ker tam skoraj niti ene besede slovenščine ne uporabljam in [...] ko pridem nazaj, prvi tedni so zelo težki ... je ekstra naporno govorit pol. (int. 1G)

4 Zaključek

V pričujočem prispevku sem želela osvetliti nekatere dejavnike, ki vplivajo na izbor jezika in na samozavestno rabo jezika na dvojezičnih področjih. Poudarila sem vlogo dominantnega jezika (v tem primeru nemščine), ki je v jezikovnostični situaciji postal dominanten zaradi pogostejše rabe predvsem v formalnejših položajih, v katerih lokalno koroško narečje ne nastopa zaradi neprestičnosti različice, slovenski knjižni jezik pa prav tako ne, delno zaradi neprestičnosti in delno zaradi slabše jezikovne zmožnosti govorcev regije. Redkejša raba še zmanjšuje jezikovno zmožnost in samozavestno rabo. Tako postane slovenski knjižni jezik jezik sosednje države, katerega znanje po opravljeni maturi zaradi nerabe v nadaljnjem življenju večine Korošcev usiha, tako kot bi usihal kateri koli tuji jezik, ki ga govorci kljub usvojitvi v šoli v življenju ne uporabljajo dovolj pogosto. Zaradi slabše jezikovne zmožnosti v knjižni slovenščini pa se zdi, da ima vse več koroških Slovencev pri izbiri jezika v javnem govornem položaju še manj samozavesti in posledično še manj izbire.

Literatura in viri

- BOURDIEU, Pierre, 1991: *Language and symbolic power the economy of linguistic exchanges*. Cambridge: Polity Press.
- EDWARDS, John, 2009: *Language and identity: an introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KERN, Damjana, 2016: *Ohranjanje identitete s poučevanjem slovenščine med Slovenci v Avstriji. Doktorsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

⁷ Zaradi večjega povpraševanja po dvojezični izobrazbi (predvsem na ljudskih šolah) je naraslo tudi povpraševanje po učiteljih z dodatno kvalifikacijo za slovenski dvojezični pouk (prim. *Dvojezičnih učiteljev še ni preveč*), dvojezična kvalifikacija pa je prav tako potrebna za ravnatelje dvojezičnih šol.

- LARCHER, Dietmar, 1991: *Fremde in der Nähe: Interkulturelle Bildung und Erziehung - im zweisprachigen Kärnten, im dreisprachigen Südtirol, im vielsprachigen Österreich*. Celovec: Drava.
- MARTIN, Jennifer, ALTARRIBA, Jeanette, KAZANAS, Stephanie, 2019: Is it possible to predict which bilingual speakers have switched language dominance? A discriminant analysis. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01434632.2019.1603236
- MISHINA-MORI, Satomi, 2011: A longitudinal analysis of language choice in bilingual children: The role of parental input and interaction. *Journal of Pragmatics* XLIII/13. 3122–3138.
- MONTRUL, Silvina, 2016: Dominance and proficiency in early and late bilingualism. Carmen Silva-Corvalán, Jeanine Treffers-Daller (ur.): *Language Dominance in Bilinguals: Issues of Measurement and Operationalization*. Cambridge: Cambridge University Press. 15–35.
- MUSEK, Janek, 2010: *Psihologija življenja*. Vnanje Gorice: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- PERENIČ, Urška, 2006: Smernice za delo jezikovnega asistenta za slovenščino v okviru manjšinskega šolstva na avstrijskem Koroškem. *Jezik in slovstvo* LI/5. 47–57.
- SCHELLANDER, Anton, 1988: Sodobni slovenski jezik na Koroškem: Vprašanja govornega sporazumevanja, jezikovnega znanja in jezikovne rabe v dvojezični situaciji. Boris Paternu, Franc Jakopin (ur.): *Sodobni slovenski jezik, književnost in kultura*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 261–275.
- Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje* [= SEJO], 2011. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport.
- VAVTI, Štefka, 2012: »Včasih ti zmanjka besed...«: Etnične identifikacije pri mladih Slovenkah in Slovencih na avstrijskem Koroškem. Celovec: Drava.
- Dvojezičnih učiteljev še ni preveč. *Volksgruppen ORF*. <https://volksgruppen.orf.at/v2/slovensci/stories/2753717/> (dostop 10. 5. 2019)
- ZORČIČ, Sabina, 2019a (v pripravi): *Habitus, kapitali in identitete v sporazumevalnih praksah na avstrijskem Koroškem. Doktorsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- ZORČIČ, Sabina, 2019b: Linguistic habitus, different capitals and the identity of bilingual youth: the case of Austrian Carinthia. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* XL/9. 787–800. www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01434632.2019.1568442
- ZUPANČIČ, Jernej, 2007: Sodobni socialni in etnični procesi med koroškimi Slovenci. *Razprave in gradivo* 53–54. 140–65.